

Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce s dôrazom na Rómsku komunitu

autori / materiál spracovali:

- Rómsky inštitút, n. o. v spolupráci so zástupcami obce Lenartov

názov výstupu: **Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce s dôrazom na Rómsku komunitu**

názov výstupu z opisu: Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce, založené na účasti všetkých kľúčových skupín obyvateľstva na ich príprava a tvorbe (s dôrazom na Rómsku komunitu),

zadávatel': Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti,

národný projekt: PODPORA PARTNERSTVA A DIALÓGU V OBLASTI, PARTICIPATÍVNEJ TVORBY VEREJNÝCH POLITÍK

ITMS kód projektu: 314011M298

operačný program: OP Efektívna verejná správa

zdroj financovania: Európsky sociálny fond

obdobie vyhotovenia/spracovania: 2019

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Národný projekt ÚSV ROS

Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík predstavuje praktickú časť projektu. Zastrešuje dvanásť pilotných projektov, ktoré testujú rôzne participačné scenáre a nástroje zapojenia verejnosti do tvorby verejných politík na 4 úrovniach (národná, regionálna, mikroregionálna, lokálna). Zameranie verejných politík predstavuje témy ako sociálna inklúzia, otvorené dáta, udržateľná mobilita, deti a mládež, medziobecná spolupráca, využívanie verejných priestorov, odpadové hospodárstvo, environmentálna výchova a vzdelávanie. Projekty boli do pilotnej schémy vybrané na základe samostatnej výzvy k predkladaniu projektov ÚSV ROS, realizovanej v Novembri 2015. Na základe dvanástich memoránd o spolupráci medzi ÚSV ROS, konkrétnym subjektom verejnej správy (VS) a vybranou mimovládnu organizáciou, ktorá vznik projektu iniciovala, vznikne dvanásť verejných politík, pripravených na zavedenie do praxe. Pilotná schéma je súčasne cenným zdrojom dát pre analytickú činnosť, ktorá predstavuje druhú časť projektu.

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe predstavuje teoretickú časť projektu, ktorá je zameraná na analytickú, metodickú, legislatívnu činnosť. Na základe analytickej, metodickej a legislatívnej činnosti bude priebežne budovaná verejne elektronicky dostupná znalostná databáza. Výsledkom bude *Analýza stavu a možností participácie v SR*, ako aj návrhy na legislatívne zmeny, zvyšujúce účasť verejnosti v procese prípravy, tvorby, implementácie, monitoringu a revízie verejných politík.

Budovanie kapacít v prostredí VS predstavuje samostatný blok činností. Jeho cieľom je identifikovať príčiny nedostatočnej aplikácie inovatívnych a participatívnych metód v praxi verejnej správy. Bude navrhnutý profil absolventa, architektúra a sylaby špecializovaného vzdelávacieho programu, ako aj metodiky pre nový vzdelávací program s názvom "Participatívna tvorba politík v prostredí verejnej správy". Súčasťou je pilotné testovanie programu vzdelávania na 3 skupinách účastníkov z prostredia VS (štátna správa, regionálna územná samospráva, regionálne združenia miest a obcí, miestna územná samospráva).

Rómsky Inštitút a pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík

Rómsky Inštitút – Roma Institute, n.o. sa v lete 2017 pripojil do realizácie pilotnej schémy participatívnej tvorby verejných politík, ktorá je jedným z pilierov [národného projektu](#) Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti (ÚSV ROS) s názvom: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. Pilotnú schému tvorí [12 pilotných projektov](#), testujúcich nové modely zapájania verejnosti do tvorby verejných politík na štyroch úrovniach verejnej správy:

- úroveň miestnej územnej samosprávy,
- úroveň regionálnej územnej samosprávy,
- mikroregionálna úroveň
- národná úroveň (štátna správa).

Pilotný projekt: Integrácia marginalizovaných skupín do procesu tvorby verejných politík

Problematika marginalizovaných rómskych komunít je široká a náročná agenda. Obce si často nevedia poradiť ako začleniť tieto skupiny obyvateľov do bežného života obce. Cieľom projektu bolo zabezpečiť účasť marginalizovanej rómskej časti obyvateľstva obce na tvorbe verejných politík v oblastiach ako vzdelávanie, sociálne služby, bývanie, zdravie a iné. Hlavným výsledkom projektu je Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce.

Na odborných výstupoch a jednotlivých aktivitách, ktorým cieľom bolo posilniť zapájanie rómskej komunity do tvorby verejných politík sa spolupracovalo so zástupcami a zamestnancami obecného úradu, obyvateľmi obce a hlavne zástupcami Rómov, žijúcich v obci Lenartov. Verejnosť a najmä s dotknuté skupiny obce boli zapojení tak, aby opatrenia a riešenia vznikali s podporou komunity, našli pochopenie a odozvu verejnosti a riešili existujúce problémy v čo najväčšej miere. Zámerom bolo práve v spolupráci s verejnosťou hľadať model efektívnej účasti marginalizovaných rómskych komunít na procese spolurozhodovania.

Aktivity projektu pozostávali zo zberu dát v obci a analýzy východiskového stavu zapájania marginalizovaných skupín obyvateľstva obce.

Hlavné výstupy:

- návrh na legislatívne zmeny týkajúce sa relevantných právnych noriem (do úvahy prichádza: zákon o zamestnanosti, školský zákon, zákon o sociálnych službách, o podpore v hmotnej núdzi),
- lokálny akčný plán vzdelávania v obci Lenartov,
- stratégia pri zakladaní sociálneho podniku,
- postup pri prekonávaní predsudkov v obci Lenartov vrátane návrhov spoločných aktivít detí, mládeže, dospelých aj seniorov,

- analýza možností účasti marginalizovaných komunit na tvorbe, prijímaní a monitorovaní verejných politík na lokálnej úrovni,
- model procesu spolurozhodovania, monitorovania a vyhodnocovania lokálnych politík zdola – nahor.

Kontaktné osoby:

Obec Lenartov:

- Ing. Jana Bľandová, MBA:
janablandova@centrum.sk/starostka@lenartov.sk/starosta@lenartov.sk,
0905 937 628

Rómsky Inštitút – Roma insitute, n.o.:

- Klára Orgovánová: klaraorg@gmail.com, 0918 241 700
- Jana Bayerlová: jana.bayerlova@romainstitute.sk, 0907 051 656

Stratégia začleňovania Rómov v obci Lenartov v previazaní na čiastkové politiky obce, založené na účasti všetkých kľúčových skupín obyvateľstva na ich príprava a tvorbe (s dôrazom na Rómsku komunitu)

Skúsenosti s politikami integrácie, a to aj v ekonomicky vyspelých krajinách, svedčia o tom, že uskutočniť zmeny v kvalite života ľudí, zvlášť u tých, ktorí sa nachádzajú na okraji spoločnosti, je dlhodobý a náročný proces. Dokument má slúžiť na uľahčenie diskusie o možnostiach účasti marginalizovaných skupín na tvorbe a realizácii verejných politík v obci Lenartov a návrhoch na opatrenia pre podporu rovnosti a zvýšenej participácie obyvateľov obce s dôrazom na Rómov. Zvýšená participácia občanov na procese prípravy a riadenia verejných politík má v konečnom dôsledku ovplyvniť samotný ekonomický a sociálny rozvoj obce. Predkladaná stratégia obsahuje popis základných princípov občianskej participácie, proces implementácie samotného projektu, identifikáciu priorít obce v oblasti vzdelávania a zamestnanosti a návrh opatrení na skvalitnenie participatívnych procesov v obci.

Obsahuje vytváranie vhodných ekonomických nástrojov, často boj s diskrimináciou a intoleranciou, podnecovanie vlád a politických reprezentácií k relevantným stratégiám a potrebu aktívnej spoluúčasti tej, skupiny, ktorej sa integračné snahy týkajú.

Pri bilancovaní výsledkov doterajších politík integrácie Rómov na Slovensku sa mnohokrát objavujú pochybnosti. Verejnosť hľadá odpovede na otázky, či je výsledok takýchto investícií zmysluplný, či sa zmenil život najchudobnejších Rómov v osadách, či sú Rómovia vzdelanejší a čo pre seba urobia oni sami a tak podobne.

Pri všetkých týchto otázkach sa opomína zisťovanie faktu, či súčasťou stratégií a postupov boli jasne určené vízie, dostatočné poznanie problematiky, možností participácie a zabezpečenie účasti zástupcov cieľovej skupiny, v tomto prípade Rómov. Ďalším podstatným hľadiskom pre hodnotenie je partnerská spolupráca organizácií z rôznych sektorov.

A/ Analytická časť

1. Občianska participácia

Účasť občanov na implementácii zámerov regionálnych a miestnych politik je kľúčová pre ich úspech. Prax ukazuje, že nositeľom účinnejších a stabilnejších zmien sú tie lokality, ktorým sa do prípravy a zavádzania opatrení podarilo zapojiť cieľovú skupinu a širšiu komunitu miestnych obyvateľov. Podmienkou je, aby takéto lokality mali k dispozícii dobre nastavené politiky so zacielením na osobitosti znevýhodnených marginalizovaných skupín, akými sú Rómovia.

Motivácia občanov k vyššiemu záujmu o veci verejné je potrebnou súčasťou dnešnej modernej spoločnosti. Rómovia sa často oprávnenne cítia ako občania druhej kategórie. Ich potreby nie sú vedením obce reflektované, tak aby mali pocit rovnoprávnosti a spravodlivosti. Aktivizovaním reprezentantov rómskych komunít je možné na jednej strane zvýšiť informovanosť členov komunity, napr. o zložitosti procesov, ktoré vedú k pozitívnej zmene, na druhej strane je možné s podporou aktívnej a dobre informovanej skupiny lepšie presadzovať záujmy členov komunity.

Vyššia miera občianskej participácie je výhodná pre obe strany – občanov aj samosprávu. Zatiaľ čo občania majú v skupine aktivistov oporu pre presadzovanie svojich záujmov a zároveň aj platformu, kde môžu svoje záujmy verejne formulovať, obec môže (a mala by) mať aktívnu skupinu za partnera, ktorý jej pomáha s komunikovaním tém smerom k verejnosti, ale zároveň aj s realizáciou rozvojových krokov.

Participatívna demokracia usiluje o zapojenie obyčajných ľudí do procesov politického rozhodovania, a to predovšetkým na lokálnej úrovni, ktorá má pre ich každodenný život najväčší význam. Občania sa potrebujú naučiť spravovať svoje vlastné záležitosti, vládnuť sebe samým.

Jedným zo spôsobov ako spájať aktívnych občanov v komunite je oslovovať miestnych aktivistov a s ich pomocou uskutočniť prieskum potrieb komunity. Výsledkom takéhoto prieskumu sú jednak témy, ktoré členovia komunity považujú za významné, jednak spoznanie kľúčových hráčov v komunite a prehľad o ďalších aktívnych ľuďoch v obci. Posilnenie miery informovanosti a zručností členov miestnych aktívnych skupín by malo byť súčasťou realizácie politik na úrovni obce. Jednak je to potrebné pre úspech plánov a jednak napomáha udržateľnosti občianskych inštitúcií.

2. Projekt: Integrácia marginalizovaných skupín do procesu tvorby verejných politík

Proces realizácie

Úspešná realizácia rozvojových programov obce Lenartov si vyžaduje jasné ciele, detailne a s víziou pripravené projekty, dobrú informovanosť, samozrejme dostatočné financie a občiansku participáciu.

Dvojročný proces v obci Lenartov obsahoval množstvo aktivít a konzultácií s obyvateľmi a odborníkmi v záujme navodenia záujmu a čo najlepšej atmosféry pre implementáciu projektu. Aktivity boli zamerané napr. na prieskum a štúdium dostupných dát, zber aktuálnych údajov, zmapovania terénu, ustanovenie „miestnych akčných skupín“ v podobe založenia Občianskej rady a pracovných skupín so zameraním na 2 hlavné témy: zamestnanosť a vzdelávanie. Stretnutia a tréningy pracovných skupín a občianskej rady, spolu s konzultáciami na úrovni samosprávy a štátnej správy boli zakončené na odbornej konferencii s názvom *Aktívny občan je prínosom pre obec*. Účastníkmi bolo 45 zástupcov samospráv.

Občianska rada pozostáva z 8 členov zastupujúcich miestnu ZŠ, MŠ, TSP, sociálne služby a podnikateľov a 2 odborné pracovné skupiny. V nich mali zastúpenie riaditeľka základnej aj materskej školy, asistent učiteľa, zdravotný asistent, terénny aj komunitný sociálny pracovník, ale aj člen občianskej hliadky či jednoty dôchodcov a miestni podnikatelia.

V rámci neradených rozhovorov boli identifikované základné témy, ktorým sa členovia rady venovali:

- nezáujem občanov Lenartova o veci verejné, neexistencia svojpomoci
- sociálne podnikanie a snaha o vytvorenie nových pracovných miest
- nedostatočný záujem rodičov o vzdelávanie a absencia rodičovských zručností
- nedostačujúca kapacita ZŠ a MŠ Lenartov ako aj druhého stupňa na ZŠ Malcov
- problematické dochádzanie detí do vzdialenejších škôl
- nedostatočná práca s rodičmi či celými rodinami, výchova k rodičovstvu, zlepšenie rodičovských zručností, domáca príprava detí do školy, hospodárenie rodín a náklady spojené s cestovným, s návštevou MŠ, záškoláctvo, hygiena
- a podpora zamestnanosti

Hlavným zámerom projektu bolo, prostredníctvom participatívnej tvorby politík, zavedenie väčšej transparentnosti v rozhodovaní, väčšej kontroly miestnych politikov a v konečnom dôsledku dosiahnutie viac informovanosti a demokracie v politickom a spoločenskom živote obce. Participácia a jej techniky plnili aj významnú vzdelávaciu funkciu – občania sa učili a boli viac informovaní.

Participatívne reformy väčšinou napomáhajú vytvoreniu odlišnej politickej kultúry, aj keď to zástupcovia obce nie vždy vnímajú ako nutnú potrebu. Participácia usiluje o zapojenie obyčajných ľudí do procesov politického rozhodovania, a to predovšetkým na lokálnej úrovni,

Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

obec
Lenartov

ktorá má pre ich každodenný život najväčší význam. Občania sa potrebujú naučiť spravovať svoje vlastné záležitosti. V prípade Rómov, a predovšetkým tých, ktorí patria k marginalizovaným, to nie je obvyklé. Nie všetci cítia spoluzodpovednosť za dianie v obci a nezaujímajú sa o veci verejné. Implementovaný projekt sa pokúšal zvýšiť mieru ich angažovanosti a zmierňovať existujúce prekážky.

3. Postavenie Rómov a možnosti sociálnej inklúzie v kontexte regiónu

Prešovský kraj

Počtom 823 826 obyvateľov k 31. 12. 2017 je Prešovský kraj najväčším v Slovenskej republike. Najviac obyvateľov žije v krajskom meste Prešov, ktorý je zároveň tretím najväčším mestom Slovenska. Druhým najväčším centrom kraja je mesto Poprad. Prešovský kraj má 13 okresov a 665 obcí.

V kraji je najvyššia pôrodnosť, dosahuje sa najvyšší prirodzený prírastok, ale vplyvom migračnému úbytku celkový prírastok na 1000 obyvateľov dosiahol v roku 2017 hodnotu len 1,8. Vo vekovom zložení sa znižuje podiel predproduktívnej zložky a narastá počet obyvateľov v produktívnom a poproduktívnom veku. Obyvateľstvo kraja aj pri miernom zvyšovaní priemerného veku (38,3 rokov) patrí k najmladším v SR¹.

Sociálna vylúčenosť

Prešovský kraj je domovom druhej najväčšej rómskej populácie na Slovensku, pričom táto populácia je geograficky koncentrovanejšia (v 19 % obcí s rómskym obyvateľstvom žije väčšina Rómov – čo je najviac spomedzi všetkých regiónov), a tým pádom je v porovnaní s inými regiónmi aj omnoho izolovanejšia. Rómovia predstavujú podstatnú časť nezamestnaných a chudobných v rámci Prešovského kraja. Začleňovanie Rómov je komplikované. Aj keď sa už v tejto oblasti robí veľa, na dosiahnutie skutočného pokroku bude potrebné odhodlanie a dlhodobá práca.

Prešovský región obýva značná časť rómskej populácie SR, ktorá je zväčša od majoritného obyvateľstva ekonomicky i sociálne segregovaná. Podľa Atlasu rómskych komunít na Slovensku 2013 sa počet Rómov na Slovensku odhaduje na 402 840 (7,45 % celkovej populácie), z čoho 28 % ich žije práve na území Prešovského kraja (114 000, 18 % celkového počtu obyvateľov Prešovského kraja za rok 2015). Prešovský kraj má spomedzi všetkých slovenských krajov druhú najpočetnejšiu rómsku populáciu ako i druhý najvyšší podiel rómskeho obyvateľstva (v oboch prípadoch len o niečo menej než Košický kraj). Rómovia na Slovensku sú v porovnaní s majoritou nepomerne viac vystavení chudobe, nedostatočnému vzdelaniu, či nedostatočnému prístupu k dobre plateným pracovným pozíciám, majú horší prístup k vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti, čelia vysokej miere nezamestnanosti a často sú nezamestnaní dlhodobo, pričom všetky tieto javy ešte zhoršuje spomínaná segregácia a diskriminácia.

Rómovia podľa všetkého predstavujú podstatnú časť nezamestnaných a ľudí ohrozených chudobou v Prešovskom kraji. V r. 2011 bolo zo všetkých Rómov v produktívnom veku (15 – 64 rokov) 71 % mužov a 75 % žien nezamestnaných. Pri predpoklade, že v Prešovskom kraji je miera nezamestnanosti podobná, je pravdepodobné, že Rómovia predstavujú minimálne

---

¹ Štatistický úrad 2017

polovicu nezamestnaných v regióne a veľkú časť celkového počtu nezamestnaných, vďaka čomu sú ohrození chudobou.

Rómovia v Prešovskom kraji žijú v koncentrovanejších komunitách než v iných regiónoch, čo ešte zvyšuje segregáciu typickú pre rómske komunity. Podľa Atlasu rómskych komunít len 46,5 % Rómov žije integrovane, ostatní žijú v segregovaných osadách situovaných v mestských oblastiach, na ich okraji alebo v odľahlých vidieckych lokalitách. Fyzická segregácia významným spôsobom prispieva k sociálnemu a ekonomickému vylúčeniu Rómov. V Prešovskom kraji sú rómske osady v 36 % obcí, pričom tento podiel je oveľa nižší než v Košickom (58 %) alebo Banskobystrickom regióne (51,6 %). Z toho možno vyvodit' predpoklad, že veľká časť rómskeho obyvateľstva Prešovského kraja žije veľmi koncentrovane: v 19 % obcí PSK s rómskym obyvateľstvom tvoria Rómovia väčšinu populácie, čo je najvyšší podiel v celej SR. Takáto vysoká koncentrácia zvyšuje problémy spojené so segregáciou a izoláciou Rómov a ešte viac sťažuje zapojenie tejto skupiny obyvateľstva do ekonomických aktivít².

V osídleniach situovaných na okraji obcí, ktorých bolo v rámci mapovania identifikovaných 131 (35,9 percenta), žije asi 27.690 osôb (32,8 percenta); v osídleniach vzdialených alebo bariérou oddelených od materskej obce, ktorých bolo zaznamenaných 85 (23,3 percenta), žije približne 23.700 ľudí (28,1 percenta)³. Podľa výsledkov Atlasu rómskych komunít na Slovensku z r. 2013 je teda prešovský kraj regiónom s najvyšším počtom osôb žijúcich v segregovaných alebo separovaných osídleniach, ktoré sú ich sociálnym okolím vnímané ako rómske. Počet takýchto osídlení je rovnaký ako v košickom kraji, aj podiel segregovane žijúcich Rómov je približne rovnaký; v absolútnych číslach v prešovskom kraji žije segregovanie približne o 3.000 osôb viac.

Z pohľadu infraštruktúrneho vybavenia je vodovod dostupný v 249 osídleniach (68,2 percenta) prešovského kraja, zatiaľ, čo v 116 osídleniach (31,8 percenta) vodovod nie je ani zavedený. Tri štvrtiny rómskych osídlení nie sú odkanalizované (275 osídlení; 75,3 percenta), 21 osídlení je odkanalizovaných čiastočne (5,8 percenta) a 69 úplne (18,9 percenta). Približne v polovici rómskych osídlení (186 osídlení; 51 percent) nie je dostupný plyn, 164 osídlení (44,9 percenta) je plynofikovaných úplne a 15 osídlení (4,1 percenta) aspoň čiastočne. Elektrifikované sú takmer všetky rómske osídlenia na území prešovského kraja (360, čo zodpovedá 98,6 percentám); bolo zaznamenaných iba 5 osídlení, v ktorých elektrina dostupná nie je (1,4 percenta).

Prešovský kraj je tiež regiónom s najkomplikovanejšou situáciou z hľadiska bývania. Rómovia tu bývajú v 1987 bytoch v bytových domoch, 4.267 legálne postavených rodinných domoch a 88 legálnych dreveniciach. Okrem toho sa tu nachádza 1.930 obývaných chatrčí, čo je v absolútnych číslach najvyšší počet v rámci Slovenska, 1.125 nelegálne postavených murovaných a 297 drevených rodinných domoch rôzneho štandardu. Rómovia v tomto kraji

---

² Zdroj: UNDP 2014.

³ Atlas rómskych komunít 2013

ďalej obývajú 117 unimobuniiek, 19 nebytových budov a 14 iných priestorov, ktoré nie sú určené na trvalé bývanie.

Okres Bardejov

Prehľad demografie:

Okres Bardejov patrí rozlohou k najväčším v Prešovskom kraji. Celkovo v okrese žije 77 742 obyvateľov, pričom 85,6 % je slovenskej národnosti, 3,5 % rusínskej národnosti a 4,6 % tvoria príslušníci rómskej národnosti⁴. Avšak údaje z Atlasu rómskych komunít z roku 2013 poukazujú na skutočnosť, že zastúpenie rómskeho obyvateľstva v okrese je omnoho vyššie a to na úrovni 13,8 %. Okres má 86 obcí. Rómske obyvateľstvo žije koncentrovane alebo rozptýlene v 24 obciach čo predstavuje cca 21% z celkového obyvateľstva (51 671 všetkých obyvateľov). V rómskych koncentráciách (osadách) je asi 9 tis. ľudí⁵.

Rómske obyvateľstvo žije v prevažne segregovaných osadách v okresnom meste Bardejov a v ďalších 24 obciach okresu. V šiestich obciach okresu – Cigeľka, Frička, Lenartov, Petrova, Varadka a Zborov tvoria viac, ako polovicu obyvateľstva v príslušných obciach. Mnohokrát majú sťažený prístup k vzdelaniu, pretože v siedmich obciach nie je zriadená materská škola ani základná škola. Ako efektívny sa javí proces začleňovania rómskej komunity do spoločnosti prostredníctvom komunitných centier. Tieto sú zriadené iba v troch obciach, a to v Lenartove, Raslaviciach a vo Sveržove. Veľkou pomocou pre rómske obyvateľstvo je terénna sociálna práca, ktorá poskytuje svoje služby v 16 obciach okresu. V prospech rómskej menšiny v okrese Bardejov vyvíja svoju činnosť 23 registrovaných občianskych združení

Okres Bardejov bol s platnosťou od 30. septembra 2017 zaradený Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR medzi najmenej rozvinuté okresy. Akčný plán rozvoja okresu Bardejov bol schválený vládou SR na výjazdovom rokovaní dňa 4. júla 2018 uznesením vlády SR č. 307/2018. Okres bude môcť v súlade s akčným plánom využívať reálne nástroje, akými sú zvýhodnenia pri čerpaní európskych štrukturálnych a investičných fondov, zásadne výhodnejšie podmienky pre získanie investičných stimulov, či možnosť čerpania regionálneho príspevku. Všetky tieto opatrenia budú smerovať predovšetkým k tvorbe pracovných miest. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Bardejov ku koncu júla 2019 bola 10,15%⁶

Zároveň je v okrese výrazná potreba výstavby bytových jednotiek pre mladé rodiny s deťmi stredného štandardu, pre nízkopříjmové rodiny a pre MRK formou svojpomocnej výstavby. Potreba bytov nízkeho štandardu je najmä v obciach so sústredenými MRK ako napr. obec Petrova, Raslavice, Nižný Tvarožec, Lenartov a iné. Uvedený nedostatok je dôležité riešiť aj z dôvodu, že mnohé rodinné domy príslušníci MRK často nemajú vo vlastníctve alebo nájme a nezriedka bývajú v domoch bez akéhokoľvek povolenia a v nevyhovujúcich bytových

---

⁴ Zdroj: ŠÚ SR, DATAcube, Demografia a sociálne štatistiky, apríl 2016

⁵ Atlas rómskych komunít 2019

⁶ Zdroj: https://www.upsvr.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=855042

podmienkach. Nie sú prihlásení ku konkrétnemu bydlisku a takéto provizórne príbytky, poskytujú veľký priestor pre správanie vymykajúce sa bežne zaužívaným sociálnym štandardom, lokality sa často stávajú nelegálnymi skládkami odpadu, ktoré predstavujú environmentálne, zdravotné, ale aj ekonomické riziko pre obce a ich obyvateľov.

V súčasnosti je v okrese nedostatok miest na vzdelávanie detí predškolského a školského veku hlavne v obciach, kde je zvýšený počet detí z marginalizovaných rómskych komunít. Konkrétne v obci Lukov je potreba navýšenia kapacít na dvojnásobok, čiže na 42 miest v MŠ. V ďalších obciach hlavne kde je početnosť MRK vyššia, sa žiadosti neevidujú preto, že miestna komunita ich nepodáva kvôli známemu nedostatku voľných miest v miestnych MŠ.

V okrese pôsobia 3 komunitné centrá a to Komunitné centrum Raslavice a Komunitné centrum Sveržov a Komunitné centrum Lenartov. V okrese je potreba zlepšiť prístup ľudí z MRK k sociálnej infraštruktúre a to prostredníctvom podpory modernizácie a rekonštrukcie komunitných centier, podpory prestavby existujúcich objektov pre účely zriadenia a fungovania komunitných centier a podpory výstavby nových komunitných centier. V okrese je nedostatočný počet kapacít a je potrebné podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb a starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni. Z Atlasu rómskych komunít bolo na základe „Zjednodušeného indexu podrozvinutosti“ (ZIP) zadané poradie 150 obcí, ktoré sú oprávnenými prijímateľmi pomoci prostredníctvom pripraveného súboru programov, ktorý pozostáva zo základného balíka tzv. Take away. V prípade okresu boli do zoznamu zaradené mesto Bardejov a obce Lenartov, Marhaň, Raslavice, Petrová, Zborov.

Obec Lenartov

Základná charakteristika obce Lenartov

Obec Lenartov sa nachádza v severovýchodnej časti Slovenska, v okrese Bardejov, v Prešovskom kraji. Leží v oblasti hraníc Slovenskej republiky a Poľskej republiky a jej susedné obce sú obec Malcov a obec Obručné. Obec sa nachádza v údolí Večného potoka, ktorý sa vlieva do rieky Topľa. Celková rozloha obce Lenartov je 1477 ha.

Obec je členom združenia Miestna akčná skupina Horná Topľa, ktorého cieľom je zlepšiť kvalitu života obyvateľov územia, v ktorom združenie vykonáva svoju činnosť, a to hlavne podporou aktivít občanov, organizácií tretieho sektora, podnikateľských subjektov na území a taktiež ostatných subjektov, ktoré pôsobia na území. Hlavnou úlohou pri zabezpečovaní tohto cieľa je najefektívnejšie využitie miestnych zdrojov územia – prírodných, kultúrnych, historických, ľudských, materiálnych a ekonomických, pri dodržaní ekologických princípov, princípov trvalej udržateľnosti a na báze vytváraných partnerstiev. Lenartov je súčasťou mikroregiónu Bardejov - Horná Topľa a záujmového územia okresného mesta Bardejov (21 km), kde aj prirodzene gravituje – tu je vyššie občianske vybavenie a pracovné príležitosti a tvorí jeho prirodzené ťažisko. Obec čiastočne spáduje aj do Malcova. Partnerským mestom na

Poľskej strane je Muszyna. Zaujmové územie tvoria obce – Malcov a Lukov v okrese Bardejov a Obručné v okrese Stará Ľubovňa. Juho-západná hranica katastrálneho územia je súčasne hranicou uvedených okresov a severo-západná je aj štátnou hranicou s Poľskou republikou.

Obyvateľstvo

Lenartov má k 31.12. 2018 počet obyvateľov 1144 , 560 mužov, 584 žien. Z hľadiska národnostnej štruktúry obce Lenartov sa vo väčšej miere obyvatelia hlásia k rómskej národnosti (62,74 %), v menšej miere k slovenskej národnosti (44,75 %), poľskej národnosti (0,11 %) a u 4,34 % obyvateľov národnosť nie je zistená.

Tabuľka 8: Obyvateľstvo obce Lenartov podľa národnosti

slovenská	423
rómska	593
poľská	1
nezistené	41

Zdroj: ŠÚ SR, ŠODB, 2011

Vzdelanie a zamestnanosť

Vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľstva obce Lenartov tvoria najväčšie percento občania bez vzdelania, a to 41,37%, ďalej občania so základným vzdelaním (36,40%), občania s ukončeným učňovským vzdelaním bez maturity (10,80%), ďalej s úplným stredným odborným s maturitou (9,10%), úplné stredné vzdelanie (učňovské a všeobecné) tvorí skupina občanov, ktorí percentuálne tvoria 11,78%, vyššie odborné vzdelanie je dosiahnuté u 0,32% občanov a napokon občania, ktorí majú ukončené vysokoškolské vzdelanie 1., 2. a 3. stupňa spolu tvoria skupinu s hodnotou 3,50%. Prehľadný počet obyvateľov obce Lenartov podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania je uvedený v Tabuľke 10. V súčasnej dobe je nedostatok a zároveň dopyt po pracovníkoch s nižším technickým, či remeselným zameraním a preto vidíme značný potenciál pre zamestnanosť občanov obce Lenartov, na druhej strane percentuálny podiel občanov s úplným stredným a najmä s vysokoškolským vzdelaním je pomerne nízky.

Tabuľka 10: Obyvateľstvo obce Lenartov podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania

základné	344
učňovské (bez maturity)	102
stredné odborné (bez maturity)	51
úplné stredné učňovské (s maturitou)	17
úplné stredné odborné (s maturitou)	86
úplné stredné všeobecné	15
vyššie odborné	3
vysokoškolské bakalárske	10
vysokoškolské mag., ing., dokt	22
vysokoškolské doktorandské	1
bez vzdelania	391

nezistené	16
-----------	----

Zdroj: ŠÚ SR, ŠODB, 2011

Tabuľka 11: Obyvateľstvo obce Lenartov podľa ekonomickej aktivity

pracujúci (okrem dôchodcov)	168
pracujúci dôchodcovia	5
osoby na MD	2
osoby na RD	58
nezamestnaní	225
študenti stredných škôl	19
študenti VŠ	11
osoby v domácnosti	9
dôchodcovia	138
deti do 16 rokov	387
iné	12
nezistené	24
Spolu ekonomicke aktívnych	400

Zdroj: ŠÚ SR, ŠODB, 2011

B/ Strategická časť

Výsledkom národného projektu *Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík* má byť participatívna tvorba politík v prostredí verejnej správy. Jeho súčasťou je analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe. Pilotný projekt v obci Lenartov testoval tému sociálnej inklúzie na lokálnej úrovni.

1. Výstupy realizovaného projektu a návrhy opatrení

1.1. Realizované aktivity

V procese implementácie sa aktivity realizovali:

- **prostredníctvom informačnej kampane** s využitím všetkých dostupných informačných prostriedkov. Boli to hlavne stretnutia s obyvateľmi, využitie miestnych novín, informovanosť prostredníctvom členov zastupiteľstva.
- **prostredníctvom neformálneho vzdelávania** s cieľom budovania odborných a občianskych kapacít obyvateľov obce – prebehli 4 stretnutia a odborné prednášky pre občanov na tému vzdelávania a zamestnanosti
- **prostredníctvom tematických pracovných skupín v obci** – vytvorili sa 2 pracovné skupiny so zameraním na vzdelávanie a zamestnanosť. Pomocou profesionálneho facilitátora sa identifikoval problém v obci ako aj očakávania obyvateľov. Následná príprava návrhov lokálnych politík využívala metódu deliberácie, ktorá umožňovala každému účastníkovi sa rovnocenne zapojiť do diskusie.
- **prostredníctvom zástupcov občanov v neformálnej Občianskej rade.** Tvorí ju skupina nerómskych aj rómskych obyvateľov, ktorí majú záujem podieľať sa na rozhodovaní v obci.

1.2. Výstupy a návrhy opatrení:

Výstupom participatívneho procesu tvorby lokálnych politík v obci Lenartov je kombinácia nasledovných typov opatrení:

- strategický plán začleňovania Rómov v obci
- lokálny akčný plán vzdelávania v obci Lenartov a prekonávanie predsudkov
- stratégia pri zakladaní sociálneho podniku
- legislatívne zmeny týkajúce sa zákona o zamestnanosti, školského zákona, zákona o sociálnych službách

1.3. Identifikácia tém pre participatívne procesy

Stretnutia pracovných skupín, Občianskej rady a diskusie so zástupcami obce nastolili hlavné témy, ktoré si vyžadujú lepšiu informovanosť občanov a spoluprácu všetkých zainteresovaných strán:

- nízky záujem občanov Lenartova o veci verejné
- neexistencia svojpomoci
- sociálne podnikanie a potreba vytvorenia nových pracovných miest
- podpora zamestnanosti
- nedostatočný záujem rodičov o vzdelávanie a absencia rodičovských zručností
- nedostatočná práca s rodičmi či celými rodinami
- výchova k rodičovstvu, zlepšenie rodičovských zručností, domáca príprava detí do školy
- hospodárenie rodín a náklady spojené s cestovným, s návštevou MŠ
- záškoláctvo, hygiena
- nedostačujúca kapacita ZŠ a MŠ Lenartov ako aj druhého stupňa na ZŠ Malcov
- problematické dochádzanie detí do vzdialenejších škôl

1.4. Priority v strategických dokumentoch obce

Obec Lenartov má spracované a schválené základné strategické a rozvojové dokumenty, ktorých ciele a úlohy predstavujú témy, ktoré by mohli byť súčasťou informačných a komunikačných aktivít obce s cieľom zvýšenia účasti verejnosti na ich implementácií, monitorovaní a dopĺňaní.

Komunitný plán sociálnych služieb obce Lenartov na roky 2016 – 2025 v oblasti zamestnanosti je uvedené v Prioritnej oblasti 2:

- Zmierňovať ďalší rozvoj nepriaznivých sociálnych stavov a predchádzať ich vzniku
- Poskytovanie pomoci pri pracovnom uplatnení.

Program rozvoja obce Lenartov na roky 2015- 2024 ciele v oblasti zamestnanosti:

Aktívne opatrenia služieb zamestnanosti:

- Zriadenie sociálneho podniku na výrobu brikiet
- Vytvorenie efektívneho systému na poskytovanie informácií o voľných pracovných miestach a o rekvalifikačných kurzoch
- Zapájanie dlhodobo nezamestnaných do aktivačných programov v obci.

V oblasti bývania:

Podporiť a vytvoriť podmienky pre individuálnu výstavbu a výstavbu bytov s ohľadom na zotrvanie najmä mladých rodín v obci.

Rozvoj výstavby bytových domov a rodinných domov.

Aktivity:

- Výstavba sociálnych / nájomných bytov

- Vysporiadanie pozemkov a vznik nových stavebných pozemkov
- Podpora rozvoja individuálnej bytovej výstavby

Oblasť školstvo

Skvalitniť podmienky výučby a rozšíriť mimoškolské aktivity.

Zlepšenie stavu školských zariadení

Aktivity:

- Zriadenie materskej školy v Rómskej osade
- Rozšírenie areálu a kapacity ZŠ o dve triedy
- Modernizovanie školského vybavenia a učebných pomôcok

Rozvoj mimoškolských aktivít

Aktivity:

- Podpora záujmovej činnosti
- Podpora vzniku komunitného centra

Skvalitňovanie sociálnych služieb

Aktivity:

- Zriadenie klientskeho centra
- Pretransformovanie súčasného hostinca na dom sociálnej starostlivosti
- Poskytovanie terénnych sociálnych služieb obyvateľom obce
- Podpora zotrvania klienta v jeho prirodzenom prostredí
- Podpora vzniku rôznych foriem sociálnych zariadení (napr. materské centrum, komunitné centrum, zariadenie krízového bývania, denný stacionár)

Zefektívnenie a skvalitnenie činnosti samosprávy

Aktivity:

- Zriadenie kancelárie prvého kontaktu
- Podpora aktívnej participácie obyvateľov obce na veciach verejných (zvýšenie o 30% do r. 2024)
- Aktívna komunikácia samosprávy s obyvateľmi obce a monitoring potrieb obyvateľov obce

2. Participácia občanov obce a participatívne procesy

Účasť občanov obce Lenartov na živote obce má svoju tradíciu. Miera dôvery a sociálne a spoločenské podmienky v obci vytvárajú prijateľné podmienky pre skvalitňovanie participácie všetkých občanov. Účastníkmi sú obyvatelia obce ale aj podnikateľské a neziskové subjekty. Zastupiteľstvo v rámci poskytovania informácií využíva bežné komunikačné kanály ako sú verejné zhromaždenia, úradná tabuľa, vlastná webová stránka, obecné noviny Lenartovčan, obecný rozhlas, a pod.

Skúseností obcí, ktoré majú početné marginalizované skupiny, vychádzajú často z poznania, že ich participácia na verejnom živote je často formálna, poznačená nedostatočným pocitom spolupatričnosti a zodpovednosti a nízkym vplyvom na veci verejné. Postupy pri tvorbe politik zdola na hor sa zväčša málo využívajú a samosprávy, ktoré majú záujem presadzovať participatívny prístup väčšinou nedisponujú dostatočnými odbornými, ľudskými ani finančnými kapacitami na zabezpečenie takýchto procesov.

Intervencie na začleňovanie Rómov by mali:

- vychádzať z budovania vzájomnej dôvery a zapojenia všetkých zainteresovaných skupín, to znamená aj úzku spoluprácu medzi zainteresovanými stranami pracujúcimi s Rómami a tými, ktorí pripravujú a vykonávajú všeobecné verejné politiky, ako aj spoluprácu miestnych verejných a súkromných poskytovateľov služieb s občianskou spoločnosťou úzko spolupracujúcou s rómskymi komunitami.
- systematicky zhromažďovať spoľahlivé údaje o potrebách, cieľoch a ukazovateľoch dopadu intervencií
- podporovať efektívny rovnaký prístup Rómov k všeobecným službám namiesto vytvárania trvalých paralelných štruktúr. Zahrnutie cielených intervencií do všeobecnej politiky a právnych rámcov by malo mať len dočasný charakter
- zohľadňovať rozmanitosť rómskeho obyvateľstva, reagovať na skutočné potreby, citlivo vnímať miestne súvislosti vylúčenia a typov diskriminácie
- odstraňovať segregáciu (napr. v oblasti vzdelávania a bývania) ako dlhodobú prioritu namiesto zvyšovania kvality života v segregovaných prostrediach
- budovať kapacity občianskej spoločnosti, verejnej správy a Rómov
- zabezpečiť nezávislé kvantitatívne a kvalitatívne monitorovanie a hodnotenie pokroku implementovaných opatrení a politik
- disponovať dostatočným časom vo fáze plánovania, realizácie aj monitorovania

Cieľom opatrení bude:

- Zvýšená konkurencieschopnosť Rómov na trhu práce
- Zlepšené vzdelávacie výsledky Rómov
- Posilnená kapacita rómskych organizácií a lídrov
- Udržateľná a efektívna inštitucionálna sieť, ako východisko pre komplexné riešenie sociálne marginalizovaných skupín

- Vytvorenie databanky údajov
- Adresár rómskych a pro-rómskych organizácií pôsobiacich v obci
- Inštitucionálna sieť : formalizácia „občianskej rady“ na úrovni obce, resp. spracovanie a schválenie jej štatútu

Opatrenia

1. Vytvoriť komunikačnú a konzultačnú platformu pre zintenzívnenie a zefektívnenie spolupráce s relevantnými a príslušne zodpovednými orgánmi a organizáciami na všetkých úrovniach štátnej správy, samosprávy a mimovládneho sektora

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, zastupiteľstvo a Úrad Prešovského samosprávneho kraja, Okresný úrad Bardejov, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Prešov, iné obce v okrese Bardejov, a ďalšie inštitúcie a relevantné subjekty

2. Vytvoriť metodiku pre systémové zhromažďovanie relevantných údajov o živote obyvateľov MRK v jednotlivých obciach okresu

- s cieľom získať prehľad realizovaných projektov na lokálnej úrovni zameraných na MRK, ich vyhodnotenie a analýzy
- vytvoriť adresár rómskych a pro-rómskych organizácií na území obce
- identifikovať a vytvárať sieť „aktívnych občanov“, poznať ich potreby a pripraviť tréningy

3. Analyzovať existujúce inštitucionálne zabezpečenie potrebné pre implementáciu stratégie a navrhnúť opatrenia na jej kvalitné fungovanie